

Rapport 2010:15

Renovering och dränering av Uppåkra kyrka 2009–2010

Jan Kockum

**sydsvensk
arkeologi**

Rapport 2010:15

Renovering och dränering av Uppåkra kyrka 2009–2010

Jan Kockum

Fornlämningsnr: 5
Uppåkra kyrka, Uppåkra socken
Staffanstorps kommun
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Box 406

20124 Malmö

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2010 Sydsvensk Arkeologi AB

Rapport 2010:15

Omslag: Uppåkra kyrka, kor och långhus med underliggande medeltida kyrka från från söder. Foto: Jan Kockum

Kartor ur allmänt kartmaterial. © Lantmäteriverket. Gävle.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Läge och topografi	5
Historik och fornlämningsmiljö	5
Undersökningsresultat	6
Invändig renovering	6
Utvändig dränering	8
Antikvarisk syntes	8
Referenser	9
Administrativa uppgifter	10
Bilagor	11
Fyndlista	11

Fig. 1. Uppåkra i Staffanstorps kommun, Skåne.

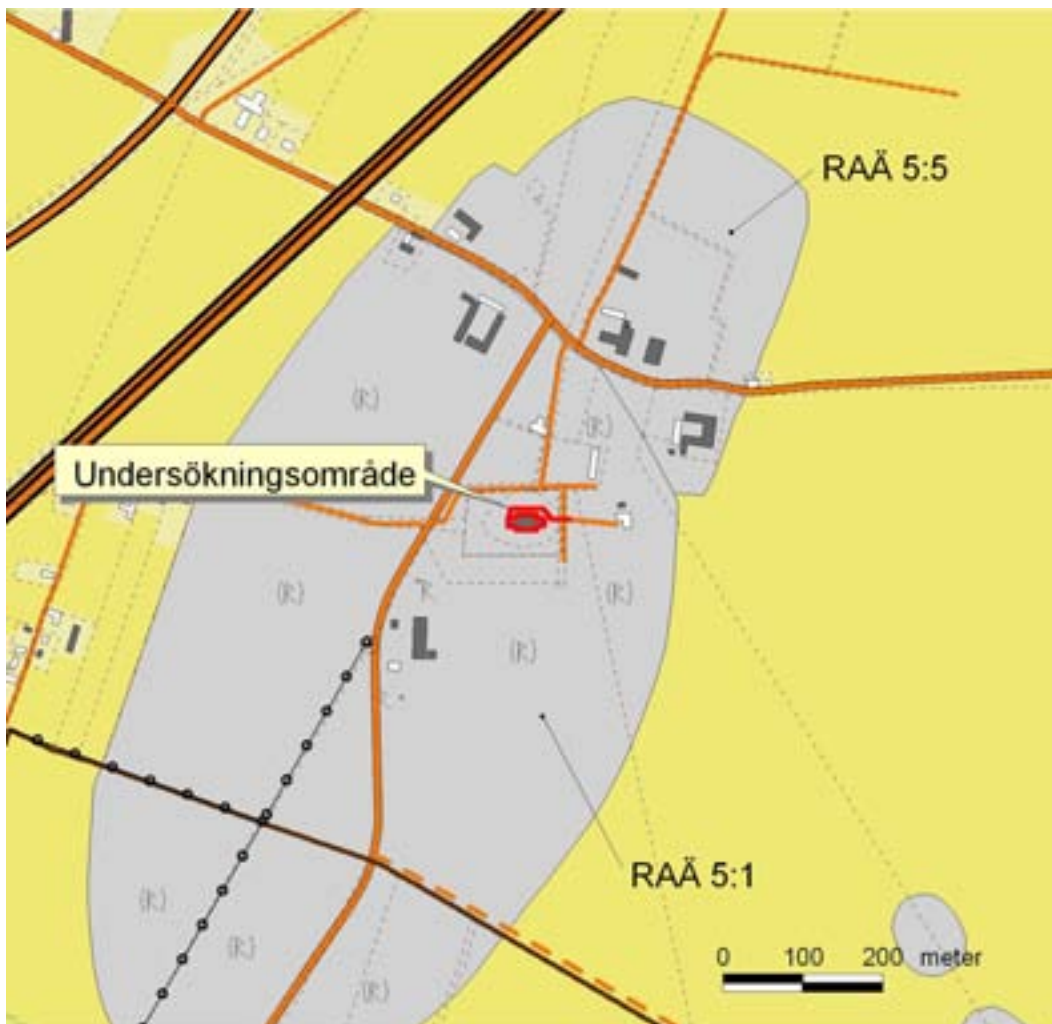

Fig. 2. Undersökningsområdet rödmarkerat. Utdrag ur fastighetskartan, blad 2C 4g.

Sammanfattning

I samband med omfattande dränering och renovering av Uppåkra kyrka har dränerings-, sanerings- och ledningsschakt grävts i och kring kyrkan. Vid arbetena har grunden till den medeltida kyrkan påträffats. Grunden framkom på den södra sidan av befintlig kyrka vid övergången mellan långhus och kor. Vidare påträffades här äldre gravar samt boplatzlager preliminärt daterade till järnålder. I ett schakt som grävdes österut och ut genom bogårdsmuren påträffades kulturlager. Precis utanför bogårdsmuren framkom en vävtyngd.

Inledning

Då renovering och dränering har inneburit stora markingrepp i Uppåkra grav och boplatssområde gjordes en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Undersökningen företogs under perioden 091207–100503 av personal vid Regionmuseet Kristianstad. Ärendet övertogs 100201 av Sydsvensk Arkeologi AB efter att arkeologiavdelningarna vid Regionmuseet Kristianstad och Malmö Museer gått ihop till Sydsvensk Arkeologi AB.

Läge och topografi

Uppåkra är beläget strax söder om Höje å i Staffanstorps kommun. Landskapet är flackt och utgörs av utpräglad fullåkersbygd. Den aktuella fastigheten utgörs av Uppåkra kyrka och kyrkogård.

Historik och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet ligger i den norra delen av Uppåkra grav- och boplatssområde (RAÄ 5:1), strax söder om det som är registrerat som Uppåkra historiska bytomt (RAÄ 5:5). Grav- och boplatssområdet har under senare år varit föremål för omfattande studier. För mer detaljerad information kring alla undersökningar som gjorts i Uppåkra de senaste åren hänvisas till arkeologiska institutionen vid Lunds universitet och den skriftserie som bär titeln *Uppåkra studies*.

Den befintliga kyrkan är uppförd 1864 med grågult tegel. Platsen sammanfaller med den medeltida kyrkans, varför man kan argumentera för att bytomtens fornlämningsområde borde överlappa grav- och boplatssområdet. Den medeltida kyrkan var av romansk typ med långhus, kor och halvrund absid (Anshelm 1947). De undersökningar som gjorts inom den historiska bytomten, RAÄ 5:5, har främst påvisat sentida störningar men även enstaka kulturlager med fynd från medeltid och järnålder.

Inom bytomten finns också två lösfyndssamlingar med flintartefakter (yxor, en dolk mm), RAÄ 13:1, 14:1, och en rest sten (10:1).

I samband med tidigare renovering har arkeologiska förundersökningar företagits 2007 och 2008. Vid dessa har lämningar efter den medeltida kyrkan, gravar och boplatslämningar från järnåldern framkommit (Salminen 2007, Helgesson 2008). Vid forskningsundersökningar 1997–1999 har dessutom framkommit indikationer på en föregångare till den romanska kyrkan (Anglert och Jansson 2001).

Undersökningsresultat

Undersökningen genomfördes i form av en schaktningsövervakning och bestod rent administrativt av två olika projekt. En invändig renovering samt en utvändig dränering. Vid den invändiga renoveringen grävdes smalare schakt för ledningar med mera, medan den yttre dräneringen innebar större schakt längs med kyrkans yttermurar och ut genom bogårdsmuren.

Invändig renovering

Vid den invändiga renoveringen grävdes ett antal schakt för ledningar och värmekulvertar. Dessa schakt är benämnda I–IV och var ca 0,3 m breda och 0,5 m djupa. I torndelen schaktades golvet och bärlager ner ca 0,4 m. Detta schakt benämns VII. (se fig. 3.). Schakten i långhuset kan generellt sägas ha en stratigrafisk uppbyggnad med det befintliga tegelgolvet överst. Under detta framkom ett ca 0,1–0,2 m tjockt bärlager bestående av sand med inslag av tegelflis, sten, kalkbruk, ben och enstaka äldre golvplattor. Under bärlagret framkom ett relativt homogent mörkt och humöst lager med inslag av träkol och enstaka skärvor förhistorisk keramik. I schakt I sållades massorna längs med sträckan A–B, inalles ca 7 m (se fig. 3). Här påträffades medeltida golvtegel samt förhistorisk keramik och spik (fnr 1, 3 och 4). I schakt I, längs med den södra muren, påträffades ett raserat murparti som kan knytas till den medeltida kyrkans södra mur (se fig 3, schakt I:1). Även i schaktets västra del påträffades en större sten (se fig 3, schakt), vilken emellertid inte kan kopplas till någon kvarvarande struktur av den medeltida kyrkan.

I schakt II och III påträffades inget av antikvariskt intresse. I schakt IV framkom, liksom i schakt I, medeltida golvtegel. Golvplattorna är snarlika de som finns att beskåda i koret i den närbelägna Bjällerups kyrka (se Salminen 2007, s 19).

I tornet togs golvet upp och bärlager schaktades av (schakt VII). Här framkom rivningsmassor samt sparsamt med redeponerade skelettdelar.

Foto 1. Schakt IV från Ö. Jfr fig. 3, schakt IV:3.

Foto 2: De golvplattor som påträffades i schakt I och IV.

Foto 3: Avschaktat golv i tornrummet.

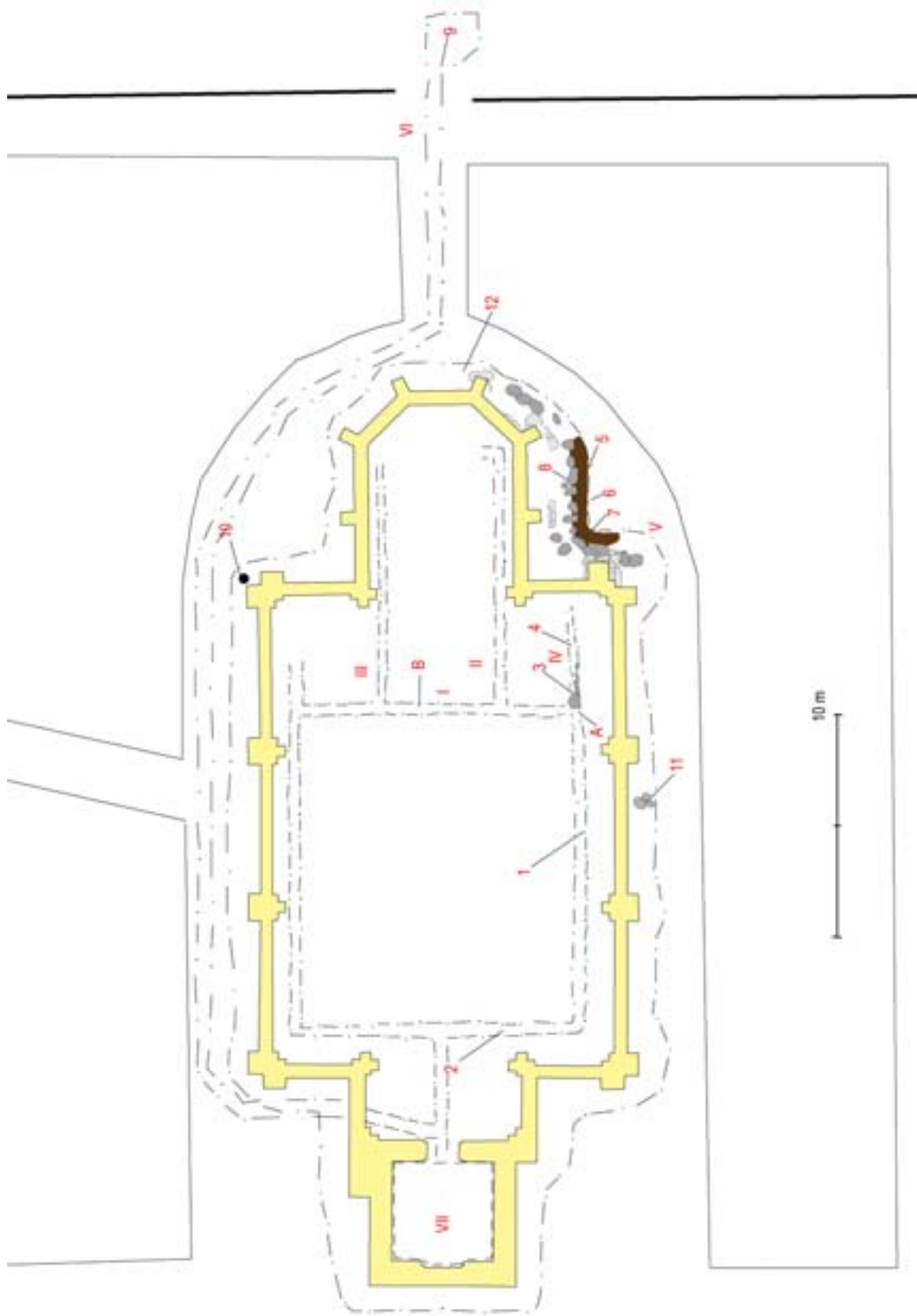

Fig. 3. Uppåkra kyrka med undersökta schakt. Romersk numrering I-VII avser schaktnumrering. Nummer 1-12 avser arkeologiska iakttagelser som omnämns i den löpande texten. A och B avser två punkter mellan vilka det handgrävda massorna sällades. Den tjocka linjen i öster visar befintlig bogårdsmur.

Utvändig dränering

Vid den utvändiga dräneringen grävdes ett schakt i etapper kring hela kyrkan (schakt 5). Schaktet var mellan 1–2 m brett och mellan 1,1–1,5 m djupt. Mellan långhus och kor, på den södra delen av kyrkan, påträffades grundmurarna till den medeltida kyrkan (fig. 3, schakt V:8). De ytligaste stenarna låg på ett djup av ca 0,3 m, medan de djupast liggande hade ett toppmått som låg på ca 1,2 meters djup. Den medeltida grunden bestod av otuktad och kallmurad marksten. Bland rivningsmassorna påträffades dock även kvaderhuggen sten från kyrkans dagermur. Det framkomna partiet har motsvarat den medeltida kyrkans södra kormur samt delar av dess absid.

De nedersta stenarna i grundmuren vilade på kulturlager med fynd av djurben, bl a ett käkfragment från får/get (fnr 9), samt en möjlig koprolit (fnr 10). Lagret tolkades som ett förhistoriskt boplatlager. Ovan kulturlagret, i schaktets södra vägg, framkom fyra gravar (fig 3, schkt V:5, 6 och 12). I överliggande rivningsmassor påträffades delar av medeltida golvtegel samt ett järnbeslag (fnr 11 och 12).

Ytterligare delar av den medeltida grundmuren påträffades längre västerut i schakt V (se fig. 3, schakt V:11). De aktuella grundstenarna har ingått i en strävpelare.

Vid det nordöstra hörnet av den nuvarande kyrkans långhus framkom under kulturlagren en anläggning bestående av en härdgrop med träkol. Gropen hade en diameter på 0,75 m och låg på ett djup av 1,35 m under befintlig marknivå.

I schakt VI, i höjd med den östra öppningen i bogårdsmuren, påträffades delar av en äldre bogårdsmur samt en vävtyngd utom kontext (fig 3, schakt VI:9, fnr 8).

Antikvarisk syntes

Vid den arkeologiska schaktningsövervakningen påträffades kulturlager i och kring kyrkan med fynd av förhistorisk keramik, varav åtminstone en av svartbränt järnåldersgods (fnr 3), djurben och en vävtyngd. Ovan dessa lager har den medeltida kyrkan uppförts. Vid undersökningen påträffades murrester, raseringslager samt golvplattor som kan sättas i samband med den medeltida föregångaren till kyrkan. Den aktuella undersökningen visar tillsammans med äldre underökningar dess exakta läge i förhållande till den befintliga kyrkan. Vid undersökningen framkom ett flertal gravar. Då dessa inte tar hänsyn till den nuvarande tomtindelning kan dessa knytas till den äldre kyrkan.

Foto 4: Den medeltida grundmuren från Ö.

Foto 5: Schakt ut mot bogårdsmuren.

Foto 6: Vävtyngd påträffad i schakt VI.

Referenser

Anglert, M. & Jansson, P. 2001. Kyrkoplatsen i Uppåkra – undersökningarna 1997–1999. *Centrum i analys och rapport*. Uppåkrastudier 4. Acta Archaeologica Lundensia, series 8 No 36 (red) Hårdh, B.

Anselm, G. 1947. *Lunds stift i ord och bild*.

Helgesson, B. 2008. Uppåkra kyrka. Arkeologisk förundersökning, 2008. *Regionmuseet Kristianstad rapport 2008:29*.

Salminen, L. 2007. Uppåkra kyrka. Arkeologisk schaktövervakning, 2007. *Regionmuseet Kristianstad rapport 2007:58*.

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr/projektnummer:	107044
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-59984-08
Datum för beslut:	2008-11-10
Sydsvensk Arkeologi AB dnr/projektnummer:	107044
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-79212-09
Datum för beslut:	2009-10-26
Län:	Skåne
Kommun:	Staffanstorp
Socken:	Uppåkra
Fastighet:	Uppåkra kyrka
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 2C 4g
Koordinatsystem:	RT 90 2,5 gon väst
X koordinat:	6,773,934.45
Y koordinat:	1,334,248.86
Höjdsystem:	RH 70
M ö.h.	34,45
Fältarbetstid:	091207–100503
Antal arbetsdagar:	12
Antal arkeologtimmar:	90 h
Antal maskintimmar :	–
Exploateringsyta:	–
Undersökt yta:	–
Platschef:	Jan Kockum
Personal:	Tony Björk, Jan Kockum & Lars Salminen
Uppdragsgivare:	Uppåkra församling
Fynd:	Luhm nr 32029, förvaras på Luhm
Dokumentationsmaterial:	4 st A3 ritningar, 1 st A4 ritning, 1st A3 situationsplan, 1 st A4 situationsplan, intrasisprojekt RL39308FU
Kostnader:	103 800

Bilagor

Fyndlista

Luhmnr 32029

Fnr	Sakord	Material	Benämning	Beskrivning	Fyndomständighet	Vikt i g	Antal/fragment
1	Golvtegel	Tegel		Dekorerade	Inne i kyrkan, schakt I	3537	6
2	Golvtegel	Tegel		Dekorerade	Inne i kyrkan schakt IV	940	2
3	Kärl	Keramik	Förhistorisk keramik	Odekorerade bukbitar	Inne i kyrkan, schakt I	28	5
4	Spik	Järn			Inne i kyrkan, schakt I	30	2
5	Djurben				Inne i kyrkan, schakt I	29	5
6	Kärl	Keramik	Förhistorisk keramik	Odekorerad bukbit med matskorpa	Inne i kyrkan, schakt IV	8	1
7	Djurben				Inne i kyrkan, schakt IV	3	2
8	Vävtyngd	Bränd lera			Utomhus, schakt VI	218	1
9	Djurben				Utomhus i schakt V	34	7
10	Odefinierat			Koprolit?	Utomhus i schakt V	5	4
11	Golvtegel	Tegel			Utomhus i schakt V	186	1
12	Beslag	Järn			Utomhus i schakt V	98	1

Sydsvensk Arkeologi AB

Rapporter 2010

1. Vintrie Park - område C3, Bunkeflo sn, UN 2009, Kristian Brink
2. Kv. Nereus 1, Malmö, FU 2009, Joakim Frejd
3. Hedmanska gården, hus E., Malmö, FU 2010, Joakim Frejd
4. Skanör 40:3 och 40:4, Skanörs sn, FU 2010, Joakim Frejd
5. Fosie kyrka, Fosie sn, FU 2009, Per Sarnäs
6. Helsingborg, Gamla Staden 8:1, Helsingborg, FU 2010, Jan Kockum
7. Litiska analyser, på uppdrag av Blekinge Länsmuseum, Anders Högberg
8. Baggers plats, Malmö, FU 2009, Joakim Frejd
9. Stora Hammar 16:136 – ledningsarbeten, Stora Hammar sn, FU 2010, Per Sarnäs
10. Järnålder i Kulladal, Fjälkinge sn, FU 2009-2010, Tony Björk
11. Kv. Kaninen, Malmö, SU 2010, Per Sarnäs
12. Kv. Frans Suell 14 i Malmö, Malmö, FU 2010, Jan Kockum & Lars Jönsson
13. Stadslämningar på Vä 66:2, Vä sn, FU 2010, Tony Björk
14. Härlöv 50:53, Kristianstad, FU 2010, Tony Björk
15. Renovering och dränering av Uppåkra kyrka 2009–2010, Uppåkra sn, FU 2009–2010, Jan Kockum

